

«Πέρσες» μνήμης και χρέους

Κριτική για την πρόσφατη παράσταση του Θεάτρου Τέχνης

Η αναβίωση μιας ιστορικής παράστασης, όπως αυτή των «Περσών» που φέρει τη σφραγίδα της σκηνοθετικής μαγείας του Καρόλου Κουν δεν πρέπει να ιδωθεί ούτε ως «βόλεμα», ούτε ως «ασφάλεια», αλλά ως χρέος μνήμης απέναντι σε μια θεατρική παράδοση, που δημιούργησε ο μεγάλος δάσκαλος, ανοίγοντας δρόμους στη σκηνική προσέγγιση του αρχαίου δράματος.

Σ' ένα πρώτο επίπεδο ανάγνωσης οι «Πέρσες» του Αισχύλου αναφέρονται στην περιφανή νίκη του μικρού ελληνικού στόλου στη Σαλαμίνα και στην ήττα του ασύγκριτα πολυπληθέστερου Περσικού, σ' ένα όμως βαθύτερο και ουσιαστικότερο επίπεδο προσέγγισης πραγματεύονται το θέμα της ύβρεως και της άφευκτης και αναπότρεπτης τιμωρίας της.

Το δομικό σχήμα της τραγωδίας «ύβρις - τίσις» βρίσκει στο δράμα αυτό την πλέον διερευνόμενη και καθολική απόδοσή του. Ο θεός επέρχεται τιμωρός, όταν ο άνθρωπος υπερβαίνει το φυσικό ή ηθικό μέτρο, που η ίδια η θεική βούληση καθορίζει, όταν τα σχέδια του ανθρωπίνου βίου εναντιώνον-

ται αλαζονικά στη συμπαντική τάξη και αρμονία. Η παρέμβαση του ουρανού, όταν η γη αυθαιρετεί και αλαζονεύεται, αποβλέπει στην αποκατάσταση της διασαλευμένης ηθικής τάξης και στον επαναπροσδιορισμό των ορίων της ανθρωπίνης ύπαρξης.

Η ευθύνη για την υπέρβαση στους «Πέρσες» δεν είναι προσωπική, αλλά συλλογική. Αντανακλά σ' ένα ολόκληρο έθνος, γι' αυτό και η τιμωρία εξακτινώνεται πέραν του προσώπου στο σύνολο. Ετσι εξηγείται γιατί ο Ξέρξης, αν και κύριος δράστης της ύβρεως, επιζεί της καταστροφής, ενώ έχει χαθεί πλήθος επίλεκτων Περσών.

Σε πολιτικό επίπεδο η τραγωδία δεν αποτελεί δοξολογία του μεγαλείου της Αθήνας, αλλά του ανώτερου πολιτικού της συστήματος, που υπηρετεί τις αρχές του δικαίου, της ελευθερίας και της δημοκρατίας στη σύγκρουσή τους με την αδικία, την ανελευθερία και τον δεσποτισμό της Ανατολής.

Ο Γιώργος Λαζάνης και ο Μίμης Κουγιουμτζής, σηκώνοντας το βάρος μιας πλούσιας κληρο-

νομιάς, ανέπλασαν με πιστότητα και ακρίβεια το έργο του δασκάλου, που 35 χρόνια πριν από σήμερα είχε στήσει αυτή την πολύχη, σφριγηλή και χυμώδη παράσταση.

Ένας παλλόμενος από δύναμη και πάθος Χορός απέδωσε τον όγκο των συναισθημάτων, που κυμάνθηκαν από την διάθεση της πεποίθησης στην αρχή ως την ανησυχία και τον φόβο στη συνέχεια για να μεταπλασθούν περαιτέρω στην θλιβερή πραγματικότητα και την άφατη απόγνωση της εξόδου. Χάρη στη Μαρία Κυνηγού ο Χορός, αδιαμφισβήτητος πρωταγωνιστής, κινήθηκε με έμπνευση, πραγματοποιώντας μια εντυπωσιακή πάροδο τελετουργικού τύπου, εκστασιαζόμενος στην επίκληση του ειδώλου του νεκρού Δαρείου και εκφράζοντας με πειστικότητα την εξωστρέφεια του ανατολίτικου θρήνου αλλά και την απόλυτη συντριβή στο εξόδιο άσμα του.

Η έμπειρη Ρένα Πιττακή, εξοικειωμένη με τον ρόλο της Ατσίνας από το παρελθόν, ισορρόπησε με μέτρο και σύνεση ανάμεσα στη βασιλική αξιοπρέπεια και

τον ανθρώπινο μητρικό πόνο. Ο αγγελιαφόρος του Περικλή Παπαδόπουλου σε μια τραγωδία, στην οποία πολλή από τη δράση πρέπει να παρασταθεί μέσα από την αφήγηση, έπλεσε με την ρήση του ένα ασθματικό κρεσέντο πνοής, έξαρσης και τρόμου.

Η στιβαρή, σχεδόν βιβλική μορφή του Χρήστου Καλαβρούζου, που επωμίσθηκε τον ρόλο του ειδώλου του Δαρείου είχε την πρόπουσα υπερβατική και μεταφυσική διάσταση. Εύστοχη η εμφάνιση του Γιάννη Καρατζογιάννη ως Ξέρξης στην παραφορά και την έπαρση ακόμα και τη στιγμή της πτώσης και της συντριβής του, προς επίρρωση ενός ήθους κολαστέου κατά τους κώδικες της αρχαίας ελληνικής Θεολογίας.

Σεβόμενος το κείμενο ο αείμνηστος Τσαρούχης, που θέλει τους Πέρσες να μιλούν σαν να ήταν Έλληνες, αλλά και υπηρετώντας το ύφος της παράστασης δημιούργησε, όχι αδικαιολόγητα, ένα σκηνικό, που παρέπεμπε σε ελληνικό ταφικό τοπίο. Τα λεπτοεργημένα κοστούμια του - θαρρείς βγαλμένα από παραστά-

σεις αρχαίων αγγειογραφιών - ανέδιδαν μια εσωτερική σοβαρότητα και ισορροπία, ιδιότητες που συνάδουν στο αρχαίο ελληνικό πνεύμα.

Η εμπνευσμένη ενορχήστρωση του χορικού λόγου από τον Γιάννη Χρήστου αξιοποίησε την ανθρώπινη φωνή στα έσχατα όριά της και οδήγησε την υποβλητική μουσική του σε απόλυτη συνοχή με τον κείμενικό λόγο.

Ο μεταφραστικός εκσυγχρονιστικός του Πάνου Μουλλά πρέπει να ζητηθεί στο γεγονός ότι για πρώτη φορά ο Αισχύλειος λόγος κατέβηκε από το βάθρο της ψυχρής μεγαλοπρέπειας, με την οποία συνήθως περιβάλλεται για να ηχησει σε πιο ζεστά και ανθρώπινα μέτρα.

Μια παράσταση μνήμης, πρωτοποριακή για την εποχή της αλλά και αγέραστη από τον χρόνο, που έδωσε την ευκαιρία στους παλαιότερους να θυμηθούν και στους νεώτερους να γνωρίσουν το πνεύμα ενός φλεγόμενου από δημιουργικό πάθος θεατρικού έθνους, όπως ήταν ο Κάρολος Κουν.

ΧΡΙΣΤΙΝΑ ΚΟΚΚΟΤΑ

Φιλολόγος - Θεατρολόγος